

Γιατί απείχαν από τις κάλπες

Του ΔΗΜΗΤΡΗ Α. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών μίλησε διά της σιωπής. Απείχε από την ψηφοφορία της περασμένης Κυριακής. Η συμμετοχή των εκλογέων ήταν μόλις 41%, δηλαδή πολύ μικρότερη από τη συμμετοχή στις εθνικές εκλογές του Ιουνίου 2023 (συμμετοχή: 54%) Έχουν προταθεί μια συνήθης και μια πιο δραματική ερμηνεία για τη μεγάλη αποχή. Η πρώτη ερμηνεία μάς λέει ότι οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν ενδιαφέρουν τους πολίτες. Με βάση αυτό το καλό σενάριο, σε σύγκριση με τις εθνικές εκλογές, οι ευρωεκλογές θεωρούνται υποδεέστερες πολιτικά («εκλογές δεύτερης τάξης»), γιατί από αυτές δεν εκλέγεται κυβέρνηση. Η δεύτερη ερμηνεία μάς λέει ότι η πολιτική δεν ενδιαφέρει πια καθόλου τους πολίτες. Αυτό είναι το κακό σενάριο. Τίποτε από αυτά δεν είναι καινούργιο.

Με εξαίρεση τις ευρωεκλογές του 2014 (συμμετοχή στην Ελλάδα: 59%) και του 2019 (συμμετοχή: επίσης 59%), δηλαδή ευρωεκλογές που συνέπεσαν με τις αυτοδιοικητικές και επίσης προηγήθηκαν των εθνικών εκλογών μόνο για μερικούς μήνες, η αποχή από τις ευρωεκλογές συνήθως ήταν μεγάλη (το 2009 η συμμετοχή ήταν 52%). Γενικότερα, η αποχή από τις εκλογές και πάντως από τις λιγότερο κρίσιμες, επίσης είναι οικείο φαινόμενο. Στην Ελλάδα, π.χ., ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 έρευνες του ΕΚΚΕ είχαν καταγράψει τάσεις πολιτικής αλλοτρίωσης, δηλαδή αποξένωσης των πολιτών από τις δημοκρατικές διαδικασίες και διεξόδους πολιτικής έκφρασης. Αργότερα το ενδιαφέρον για την πολιτική ανέκαμψε.

Δηλαδή, η συγκριτικά υψηλή αποχή τον Ιούνιο 2024, παρότι πολύ ανησυχητική, δεν είναι προάγγελος μονιμότερων τάσεων στο μέλλον. Επιπλέον, δεν υπάρχει μία, κοινή για όλους,

αιτία της αποχής. Σύνθηες, όσο και εύλογο, σφάλμα πολλών αναλυτών είναι να αναζητούν μία ενιαία για όλους και όλες ερμηνεία των πολιτικών φαινομένων. Η συνήθεια αυτή εκφράζεται και συνθηματικά. Την επαύριο της εκλογικής αποτυχίας ενός κόμματος ή μιας κυβέρνησης γράφεται και λέγεται ότι «οι πολίτες έστρεψαν την πλάτη» στο τάδε κόμμα ή στη δεινα κυβέρνηση.

Πράγματι, υπάρχουν χρονικές στιγμές κατά τις οποίες η αύξηση της αποχής μπορεί να ερμηνευθεί μονοσήμαντα. Είναι στιγμές

Σε συνθήκες εκλογών «δευτέρας τάξης», αφενός οι απογοητευμένοι ψηφοφόροι απομακρύνθηκαν από τα κόμματά τους, αφετέρου άλλα κόμματα δεν κατάφεραν να τους προσελκύσουν.

στις οποίες αποκρυσταλλώνεται πολιτικά ένα κοινωνικό ρεύμα αποδοκμασίας του τρόπου λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αλλωστε παρατηρούμε τη συγκεκριμένη αποδοκμασία και σε περιοδικές, δοκιμασμένες πλέον, δειγματοληπτικές έρευνες πανευρωπαϊκής εμβέλειας, όπως το Ευρωβαρόμετρο και η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, στις οποίες μετριέται ο βαθμός ικανοποίησης των ερωτώμενων πολιτών από τη δημοκρατία. Ακόμματα και όταν ο βαθμός αυτός είναι μικρός, δεν προκύπτει μόνιμη αποκόλληση των πολιτών από τη δημοκρατία ως πολίτευμα. Τότε γιατί οι δημοκρατικοί πολίτες περιστασιακά αδιαφορούν για τη δημοκρατία;

Οι μονοσήμαντες ερμηνείες της αύξησης της αποχής δεν είναι

πειστικές. Ως γνωστόν, οι πολίτες διαφέρουν πολύ μεταξύ τους όσον αφορά την κοινωνικοοικονομική κατάστασή τους, τον τρόπο με τον οποίο έχουν κοινωνικοποιηθεί πολιτικά, τις πολιτικές αξίες, στάσεις και αντιλήψεις και τις πολλαπλές κοινωνικές ταυτότητές τους. Διαφέρουν άλλωστε και ως προς το ενδιαφέρον τους για την πολιτική και τις προσδοκίες τους από τους πολιτικούς. Είναι παράξενο που πολλοί ακόμη αναζητούν μια, αν όχι μοναδική, εξήγηση της συμπεριφοράς όσων απείχαν από τις εκλογές.

Για παράδειγμα, οι αιτίες της αποχής την περασμένη Κυριακή ήταν πολλές και διαφορετικές. Κάποιοι απείχαν γιατί, ενώ είχαν ψηφίσει το κυβερνών κόμμα το 2023, δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τις μέχρι στιγμής επιδόσεις του σε διαφορετικούς τομείς πολιτικών. Με βάση προεκλογικές έρευνες, για πολλούς η καταπολέμηση της ακρίβειας, κυρίως στα τρόφιμα, ήταν ένας τέτοιος τομέας. Για μερικούς προείχαν τα προβλήματα στην προστασία της ζωής και της περιουσίας. Για άλλους, π.χ., κεντρικούς ψηφοφόρους της Ν.Δ., βάρυνε η βραδύτητα στη διαλεύκανση υποθέσεων του κράτους δικαίου που έχουν τραυματίσει τη διεθνή εικόνα της Ελλάδας, ενώ τους πιο συντηρητικούς ψηφοφόρους της ξένισε η καθιέρωση του γάμου των ομοφύλων. Συνοπτικά, η δεξαμενή της αποχής περιλάμβανε όσους για διαφορετικούς λόγους αποσκήρτησαν από την υποστήριξη του κυβερνώντος κόμματος, το οποίο, συγκριτικά με τις εθνικές εκλογές του Ιουνίου 2023, στις ευρωπαϊκές εκλογές του φετινού Ιουνίου έχασε σχεδόν ένα εκατομμύριο ψηφοφόρους (στοιχεία του υπουργείου Εσωτερικών για τις εκλογές του 2023 και του 2024).

Η ίδια δεξαμενή περιείχε και ψηφοφόρους που τον Ιούνιο του

2023 είχαν ψηφίσει το μεγαλύτερο κόμμα της αντιπολίτευσης. Αυτό, έκτοτε, επίσης έχασε σχεδόν 337.000 ψηφοφόρους. Επίσης, μεταξύ Ιουνίου 2023 και Ιουνίου 2024 άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης έχασαν δεκάδες χιλιάδες ψήφους το καθένα: το ΠΑΣΟΚ έχασε 109.000, το ΚΚΕ 33.000 και η Νίκη 20.000. Η Ελληνική Λύση το ίδιο διάστημα κέρδισε 138.000 ψηφοφόρους και μικρότερα κόμματα κέρδισαν μικρότερους αριθμούς ψηφοφόρων, αλλά η τάξη μεγέθους των απογοητευμένων του πρώτου, δεύτερου και τρίτου κόμματος (Ν.Δ., ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ) ήταν πολύ μεγάλη για να περάσει απαρατήρητη. Αυτοί συγκρότησαν τη μεγάλη μερίδα όσων δεν ψήφισαν καθόλου.

Οι απογοητευμένοι εκλογείς απομακρύνθηκαν από τα κόμματά τους. Αλλα κόμματα δεν κατάφεραν να τους προσελκύσουν. Για να υπάρξει τόσο μεγάλη εκλογική αποχή, όπως αυτή του φετινού Ιουνίου, είναι προφανές ότι χρειάστηκε να συμβούν και τα δύο, δηλαδή τόσο ισχυρή απώθηση από το κόμμα το οποίο κάποιος είχε υποστηρίξει όσο και πολύ εξασθενημένη έλξη του από τα υπόλοιπα κόμματα, σε συνθήκες εκλογών «δευτέρας τάξης».

Εν τέλει, διαπιστώσεις όπως ότι οι πολίτες έχουν γενικά απογοητευθεί από την πολιτική ή ότι τα συγκεκριμένα κόμματα στην Ελλάδα σήμερα έχουν προτεραιότητες που δεν αφορούν καθόλου τους πολίτες ή ότι οι πολίτες έχουν πειστεί ότι τα προβλήματα τους δεν λύνονται από τα σημερινά κόμματα, είναι περισσότερο γενικευτικές, γενικευτικές ρήσεις παρά στέρεες αναλύσεις.

Ο κ. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κύριος ερευνητής του **EIAMIPEI**.